

Nüvîsî ve “Şehrengîz-i İstanbul”u

Nuvisi And His Work Named “Şehrengîz-i İstanbul”

Yakup KARASOY* / Orhan YAVUZ**

Özet

Klasik Türk edebiyatı, nazım türleri bakımından oldukça zengindir. Şehrengizler bu nazım türlerinin çeşitliliği içerisinde oldukça önemli bir yer tutarlar. Bu çalışmada, önce eski Türk edebiyatı türlerinden şehrengizlerin tanımı yapılmaya çalışılmış; daha sonra şimdiye kadar bir şehrengizi olduğu bilinmeyen, kendisinin sadece birkaç beytinden başka manzumesine rastlanmayan şair Nüvîsî ile onun 166 beyitten oluşan mesnevi tarzında yazılmış İstanbul Şehrengizi tespit edilerek bilim âleminin istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Şehrengiz, Nüvîsî, Şehrengîz-i İstanbul, 16. yüzyıl, mesnevi

Abstract

Classical Turkish literature is opulent in terms of verse form and meters. Şehrengiz occupies a considerably substantial place amidst these verse forms and meters. In this study, the primary concern has been the definition of şehrengiz and Nuvisi the poet, who had never been known to have any other work than a few couplets. The rest of the study reveals for the first time that Nuvisi actually wrote a Şehrengiz for İstanbul (Şehrengîz-i İstanbul) in the form of mathnavi that comprises 166 couplets.

Key Words

Şehrengiz, Nuvisi, Şehrengîz-i İstanbul, 16. century, mathnavi.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Eski Türk Edebiyatı, kullanılan nazım türleri açısından oldukça zengindir. Bu türlerin her birinin kendilerine mahsus yapıları ve özellikleri mevcuttur. Klasik Türk edebiyatının mahsulleri içerisinde biri daha vardır ki bu türe de şehrengiz denilmektedir.

Bazı araştırmalarda ve lügat kitaplarında bu edebî tür şöyle tanımlanmaktadır:

Ferit Devellioğlu; “*şehir karıştıran: ed: bir yerin tabî ve sosyal özelliklerinden bahseden bir nazım türü. [çoğunlukla bu çeşit eserler, sosyal hayat bakımından bir takım dedikodulara sebebiyet verecek mâhiyette idi...]*” (Devellioğlu, 1970: 1181) der.

Şehrengizler konusunu araştırarak bir eser vücuda getiren Agâh Sırrı Levend bu kabil eserleri anlatırken “*Bir şehrin güzellerini tasvir maksadıyla kaleme alınmış eserlerdir.*” demektedir (Levend, 1958: 13).

Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü adlı eserin II. cildinde Dr. İskender Pala da şehrengiz maddesini açıklarken “*Dîvân edebiyatında bir şehir ile o şehrin mahbûbları hakkında yazılan manzum eser. Küçük kitaplar hâlinde düzenlenen şehrengizler (şehir karıştıran) yalnız Türk edebiyatında görülen millî bir nazım türüdür*” demektedir (Pala, 1989: 383).

Burada Dr. İskender Pala, A. Sırrı Levend’in söz konusu eserinin 13. sayfasında kullandığı “*Şâir ‘sebeb-i te’lif’de güzellerini tasvir edeceği şehirlerden bahsederek dilberlerini övdükten sonra, başta şehrin en güzeli olmak üzere, tanıdığı dilberlerin tasvirine giriş*” şeklindeki cümlesinde kullandığı “dilber” ve “güzel” kelimelerinin yerine “mahbûb” kelimesini kullanarak (daha sonraki sayfada A. Sırrı Levend, konuyu açarak düzeltme yapmışsa da) onun hatasını da düzeltmiş olmaktadır.

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden anlaşıldığı gibi şehrengizler kültür merkezi olan bir şehri ve o şehrin mahbûblarını konu edinen manzum olarak kaleme alınmış eserler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çeşitli hacimlerde karşımıza çıkan bu manzumelerin baş kısmında tevhîd, münâcât ve na’t gibi bölümler yer alır. Daha sonra anlatılan şehir hakkında bilgiler verilir ve o şehir birkaç beyitle övülür. Bu kısımdan sonra da şehrin önde gelen mahbûbları birer birer övülür ve onların ünlü oldukları yönleri anlatılır. Yine bu bölümde söz konusu edilen mahbûbların vücut yapıları ve mesleklerinden de bahsedilir.

Şehrengizler, başta İstanbul, Edirne ve Bursa olmak üzere birçok şehir için yazılmıştır. Bu vadede eser verenlerin sayısı da bir hayli fazladır (Geniş bilgi için bk. Agâh Sırrı Levend, 1958; İskender Pala, 1989).

Bizim bu yazıyı kaleme almaktaki maksadımız; şimdiye kadar bir şehrengizi olduğu bilinmeyen, kendisinin sadece birkaç beytinden başka manzumesine rastlanmayan şair Nüvîsî ile onun “Şehrengîz-i İstanbul”unu ve tespit ettiğimiz bir gazelini bilim âlemine tanıtmaktır.

Nüvîsî'nin hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi** adlı eserinde Kaf-zâde Fa'izi'nin **Zübdetü'l-Eş'âr** adlı tezkiresinde Nüvîsî hakkında bilgi yer aldığını belirtir (Levend, 1984: 298). Zübdetü'l-Eş'âr'da ise Nüvîsî'nin H. 971'de (M. 1563) Eyüp'te nâib olduğu belirtildikten sonra ondan bir beyit verilir:

Çekerüz her ne belâ-y-ise belâ-yı 'ışkı

Giderüz her ne taraf olsa berây-ı hâtır

(Kayabaş, 1997: 580).

Tuhfe-i Nâilî'de onun Edirneli olduğu, Eyüp Nâibliği yaptığı ve H. 971-M.1562'de vefat ettiği belirtilmektedir (Tuman, 1949: 1115). Yine Sicill-i Osmânî'de de Nüvîsî'nin Eyüp Nâibliği yaptığı ve H. 971- M. 1564'te vefat ettiği belirtilmiştir (Süreyyâ: 1998: 192). Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde ise Edirne'de bilinmeyen bir tarihte doğduğu; Edirne'de mahkeme katipliği yaptığı; 1563'te Eyüp Nâibi olduğu ve aynı yıl vefat ettiği bildirilmektedir (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1990: 95).

Müstakîm-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, Mecelletü'n-Nisâb adlı eserinde Nüvîsî'yi, II. Selim şairleri arasına alarak onun Manisalı olduğunu belirtir. Bu esere göre Nüvîsî, Harezm'e giderek burada talik yazısını öğrendi. Daha sonra Şam'a döndü ve vefat tarihi olan 1567'ye kadar burada yaşadı (Mecelletü'n-Nisâb, 2000: 430b). Daha önce belirttiğimiz kaynaklarda yer alan, yaşadığı yer ve dönem ile ilgili bilgiler göz önüne alındığında Müstakîm-zâde Süleyman Sadeddin Efendi'nin konu edindiği kişinin, Nüvîsî mahlaslı başka bir şair olduğu muhtemeldir.

Dr. Rıdvan Canım, Edirne şairlerini konu edindiği çalışmalarında 17. yüzyıl Edirnesinin kültür ve sanat zemininden bahsetmiş ve bu dönemde Edirne'de birçok şairin yetiştiğini söyleyerek Nüvîsî'yi 17. yüzyıl şairi olarak göstermiştir (Canım, 2006; Canım, 1995: 271). Dr. Canım “Edirne Şâirleri” adlı çalışmasında, Nuri Peremeci'nin “Edirne Tarihi” adlı çalışmasını kaynak göstermiş ve burada yer alan bilgilerden geniş ölçüde yararlanmıştı. Dr. R. Canım, Peremeci'nin yanlış verdiği 1046/1647 tarihini 1046/1636 olarak düzeltmiştir.

Nuri Peremeci ise çalışmasında kaynak göstermeden Nüvîsî'nin asıl adının Yunus Çelebi olduğunu; uzun bir süre Edirne Mahkemelerinde kâtiplik yaptığını; 1046/1647 yılında İstanbul'a göç ederek burada vefat ettiğini belirtmektedir. Bu çalışmada,

Nüvîsî'nin çok okuyan, bilgin ve olgun bir kişi olup güzel yazarak iyi şiirler söylediğinden bahsetmiştir. Eserde daha sonra şairin şiirlerinden örnekler verilir. Kaynağı belirtilmeyen, ancak Kaf-zâde Fa'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr adlı tezkiresinden alınmış olan bir beyit de burada yer alır:

*Çekeriz her ne belâ ise belâ-yı 'ışkı
Gideriz her ne taraf olsa berây-ı hatır*
(Peremeci, 1940: 249).

Bu beytin devamında Nuri Peremeci'nin Nüvîsî'ye ait olduğunu belirterek eserine dahil ettiği ve aldığı yer hususunda kaynak göstermediği iki beyit daha bulunmaktadır. Beyitler şöyledir:

*Ne esîr-i lutf-ı dehriz, ne gam-ı ferdâdayız
Serfirâz-ı ışk olaldan servi-veş âzâdeyiz*

*Bendi zülfünden Nüvîsî gitti ümmîd-i necât
Çün selâmet deşti içre murg-ı dâm üftâdeyiz*
(Peremeci, 1940: 249-250).

Ancak Nüvîsî'ye Dr. Rıdvan Canım ile Nuri Peremeci'nin 17. yüzyıl şairi demesi zihinleri bulandırmaktadır. Burada daha önce belirttiğimiz çalışmalar ışığında şairin dönemi hususunda ihtilaflar bulunduğunu göz ardı edemeyiz.

Elimizdeki bilgilerden yola çıkarak Nüvîsî'nin Edirneli olduğu; 16. yüzyılda yaşadığı ve Eyüp Nâibliğine kadar yükselen memuriyet görevlerinde bulunduğu bir gerçektir. Bütün bunlardan sonra Nüvîsî'nin 17. yüzyıl değil; 16. yüzyıl şairi olduğunu kabul etmenin akla daha uygun olacağını belirtmek isteriz. O, H. 971'de (M. 1563) İstanbul'da vefat etmiştir.

Şehrengiz'inde İstanbul'u anlatan Nüvîsî'nin bütün aramalarımıza rağmen ulaşamadığımız bir divanın olduğu ihtimali vardır. Şairin Şehrengiz'inden başka Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 62 numarada kayıtlı *Mecmu'a-i Eş'âr* adlı birçok şairin şiirlerinin yer aldığı bir mecmuanın 91b sayfasında (derkenâr) Nüvîsî'ye ait bir gazel bulunmaktadır.

Bu mecmua 197 varaktan müteşekkildir. Nesih yazı ile kaleme alınan mecmua 15 satırlı olup kalın ve yerli kâğıt kullanılmıştır. Bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılan mecmuanın cildi kül renkli meşindir. Eserin baştan sona derkenârında da şiirler

yer almaktadır. Nüvîsî'nin de bir gazelinin tespit ettiğimiz bu şiir mecmuasında yalnızca 15. ve 16. yüzyıl şairlerinin şiirlerine yer verildiği belirtilebilir.

Bu mecmuada şairin tespit ettiğimiz gazeli şöyledir:

Nüvîsî fermāyed

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

Bülbülün hengāmesin diñle işit gülzārda

Deste deste bağlanup şatıldı gül bāzārda

'Iyş u 'işret mevsümidür fursatı fevt eyleme

Çonçelerle geçsün 'ömrün kalmasun dil hārda

Ey göñül hamd eylegil yārün cemālin seyr idüp

Dest-i kudret gör ne yazmış çehre-i dildārda

Hüsn bāğında gül-i ter ruħlarınınuñ alına

Bir esīrem bende düşdüm zülf-i müşkīn yārda

Ey Nüvîsî cümle 'uşşāk hālūme reşk eyledi

Aşılı dīvāne göñlüm şol mu'anber-bārda

Nüvîsî'nin Şehrengizi

Aşağıda metnini verdiğimiz Nüvîsî'nin bu eserinin özgün nüshası Paris Millî Kütüphanesi 3965 numarada kayıtlıdır. Biz eseri Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nin mikrofilm arşivinden temin ettik. Çalışmamızda elimizdeki mikrofilm esası aldık. Nüvîsî'nin Şehrengiz'i 44b sayfasında başladığına göre, ihtimaldir ki 3965 numaralı eserin 44b'den önceki sayfalarında başka eser veya eserler bulunmaktadır. Eserin sonunda da başka bir eser olması muhtemeldir. Çünkü şehrengizden sonra eserin temmet kısmı görülmemektedir.

Şehrengiz'in bulunduğu sayfalarda 13 satır yer almakta olup eser siyakat hattı ile yazılmıştır. Nüvîsî'nin şehrengizi 166 beyitten oluşmakta ve her mahbûb üç beyitle anlatılmaktadır. Şehrengiz'in yer aldığı varakların 45b ve 46a sayfalarının derkenârlarında "çârgâh" başlığı altında manzumeler vardır. Şehrengiz'in "Evsâf-ı Hübân" bölümünden sonraki kısımlarında ara başlıkların olması gereken yerler boş bırakılmıştır. 47b'den sonraki bütün sayfalarda yazılmayan satır sayısı, başlık sayısına bağlı olarak 10 ile 11'e düşmektedir. 51b/6'da "Münâcât" başlığı vardır. Buradaki 6 beyitten sonra Şehrengiz sona ermektedir. 52a sayfasında talik hattıyla başka bir manzumeden bir bö-

lüm görülmektedir. Nüvisi'nin bu eseri, aruzun mefâ'ülün / mefâ'ülün / fa'ülün vezni ile yazılmıştır. Şairin söz konusu eserinin metni şöyledir: ©

44b

Şehr-engîz-i İstanbul

mefâ'ülün / mefâ'ülün / fa'ülün

- 1 ilāhī mest-i 'ışk oldum cünūnam
kemend-i zülfi dilberden zebūnam
- 2 iķāmet kılamaz kıddüm kıyāma
ki ifşā oldu ħālüm ħāş u 'āma
- 3 elif kıddümi dāl itdi ħayāli
melek-ħū sāde-rüyānuĸ cemāli
- 4 hevā-yı nefse tuş oldum esīrem
elinde 'āciz ü ħōr u ħaķīrem
- 5 öñince yilerüz bād-ı hevānuĸ
unıtdı cān u dil zevķın şafānuĸ
- 6 dürişüp cürme yoldan aza aza
ne şavma niyyetüm var ne namāza
- 7 Ĥudāyā kılamam mevtüm tezekkür
ħayāl-i fāsıd efķār u taşavvur
- 8 niçe el kılduram bilmem du'āya
yüzüm yok toĸr[ı] baķmaĸa semāya
- 9 şafāyı şulĸ idüben lu'b u lehve
deĸişdüüm kūy-i yāre Ka'be Merve
- 10 kızancum yüz kıarası rüz [u] şebde
ciĸāna peĸlevān terk-i edebde

- 11 şekāvetle işüm dāyım nedāmet
 ‘aceb hālüm n’olur rüz-ı kıyāmet
- 12 hisābı yok ‘adedsüz itdüm ‘işyān
 n’olur hālüm olursa yarın evzān
- 45a 13 ‘aceb bundan kime kılam şikāyet
 ki cümle kār [ü] kesbüm çün şekāvet
- 14 İlāhī hāzretün dānā vü bīnā
 ķadīm ü ķādīr ü hāyy ü tüvānā
- 15 benem bir ‘āciz ü dermānde miskīn
 firāķ-ı yār-ile āvāre gāmgīn
- 16 hāṭāma kıl ‘aṭā luṭf eyle yā Rab
 ķamu cürmümi maḥv eyle gider hep
- 17 beni rahmetlerünle eyle mesrūr
 maķālātum diyāra ola menşūr
- 18 dil ü cāndan ķopup geldi niçe söz
 İlāhī sözlerümi eyle pür-süz
- 19 bu şehir-engīzüm eyle sükker-āmīz
 ola¹ āfāķa ser-tā-ser güher-rīz
- 20 eşerler gündən olsun daḥı tībān
 nazarlar luṭf-ile kılduķça ‘irfān
- 21 Nüvisī ölmedi ol vaķt diridür
 bi-ḥamdi’llāh ki sözinün eridür
- 22 İlāhī ḡonca ḡönlüm eyle ḥandān
 kerem kıl eylügün elṭāf u iḥsān

¹ Metinde “ile” şeklindedir. Anlam gereği “ola” şeklinde yazılmıştır.

- 23 meger şubh-ı sa'adet 'ıyd-i nevrüz
cihāna ziyneti virmişdi pîrüz
- 24 rebî' eyyām[1] vaqt-i bāde geldi
çemen ferşinde dilber yāde geldi
- 45b 25 iderdi tîr-i bārān yire nîsān
biterdi yir yüzinde dürlü reyhān
- 26 dirilmiş mürdeler uyur uyanmış
dıraht yaprağ kamu renge boyanmış
- 27 şüküfeyle kamu 'ālem müzeyyen
zihî hüsni-i tebārek vech-i ahsen
- 28 çemen baş kaldurup tutdı cihānı
müzeyyen kıldı devrān gülsitānı
- 29 çıkup hançerle süsen dir kikanı
şurāhīden aqıdam imdi kıkanı
- 30 eline aldı nergis kāse-i zer
tolu içmek diler mestāne yek-ser
- 31 niçe üftādeye al itdi lāle
olaruñ 'aqlını alıyla ala
- 32 benefşe koğmağ ister zülf-i yāri
dilince zıkr ider Perverdīgāri
- 33 semāya tutdı yüzün yāsemenler
çenār el kaldurur serv [ü] semenler
- 34 yiler hıdmetler ider zîr ü bālā
şabā cārübıla hāki muṭarrā
- 35 aqar turmaz bıjaruñ ağızı yarı
şüküfeyle görüp tezyîn diyāri

- 36 'arūsī-veş tonandı çün dirahṭān
heves ider kenār-ı seyre yārān
- 37 buṭaqlar minberinde huṭbe-h^wānān
maḳāmātiyle murḡān-ı hoş-elḥān
- 46a 38 sūrūr-ı 'iṣret-i zevḳ u şafālar
ider meh-rūlar 'uṣṣāḳa vefālar
- 39 görüp bu ḥāli ben de kıldum iḳdām
hevā başumda fikr-i dil dil-ārām
- 40 idüp ceyb ü yaḳasın şabrumuḡ çāk
ki ya'nī 'ıṣḳ eri olmaz vehim-nāk
- 41 ḳomadum bu günü yarına bunda
şürū' itdüm hemīn bu nazma ben de
- 42 idindüm 'ıṣḳa 'aḳlumı ḳulaḡuz
hoş-āmed her ne gelse eyü yavuz
- 43 didüm yā Rabb cümle ḥalk-ı 'ālem
ḳuluḡdur ḥāceti senden biter hem
- 44 beni bu ma'niden āḡāh eyle
ḳoma ben bendeḡi āvāre böyle
- 45 hemān-dem göḡlüme ilhām iriṣdi
bu ḥācetmende ya'nī kām iriṣdi
- 46 bu nazm-içün baḡa fetḥ oldı ma'nī
beyān itdüm bu birḳaç beyt ya'nī
- 47 egerçi olmuşam bu kāra ālet
velī Ḥaḳ luṭfidur bu ḳamu ḥālet
- 48 benüm nem var arada bir ḡarībem
ḡülistānında miskīn 'andelībem

- 49 bi-ḥamdi’l-lāh şükür minnet Ḥudāya
bu nazm oldu müyesser ben gedāya
- 50 diyüp bu şehri-içün bir şehri-engīz
okıduḡda ola hoş sükker-āmīz
- 46b 51 Sitanbuldur bu şehre tā ezel ad
Ḥudāyā luḡfuḡıla eyle ābād
- 52 bināsın her kaçan urduḡda üstād
müselles gūşe itmiş anı bünyād
- 53 çekilmiş burc [u] bārū şöyle muḡkem
olınca tā kıyāmet ol tırur hem
- 54 niçe yirde yapılmış kaşr-ı şāhī
varur her birine [bir] pādişāhī
- 55 teferrücgāhına yok ḡadd ü pāyān
ḡolu bülbüller-ile her gülistān
- 56 içinde bulunur her dürlü millet
kimi çāker kimisi ehl-i ‘izzet
- 57 derūnı ḡoḡḡolu reyḡān u güldür
‘ayāndur gözlere pinhān degüldür
- 58 ḡuşūşā faşl-ı eyyām-ı bahārı
unıtdurmıḡ-durur sāyir diyārı
- 59 anı şun’ından itmiş Ḥaḡ Ta‘ālā
olup cāmī’leri a‘lādan a‘lā
- 60 revā dinse müşābih ḡadd-i yāre
beden-sīmīn-ile niçe mināre
- 61 ḡolu mekteblerinüḡ içi vildān
ḡacīl gülcihrelerden ḡūr u ḡılmān

- 62 teferrücgâh olupdur her diyârı
 kıılır her merğzâra murğ zârı
- 63 kaçan deryâya girdükde güzeller
 olar için döner ğarrâ gazeller
- 47a 64 turu şudan aru ebyaz gümişden
 münevver yüzleri tâbân güneşden
- 65 yunup şuya olar râhat olurlar
 fenâdur çün bu dehri kim bilürler
- 66 siyeh fûta kuşanup saç çözerler
 o sîmîn gülçeye perde düzerler
- 67 kâmu tırılmaz meger kâmusı epsem
 kimine eydür ‘uşşâkı geh öpsem
- 68 gezüp şehri çün itdüm seyr-i hübân
 ki cerr idüp vireydüm sâ’ile nân
- 69 yakınam ‘ilm-ile ‘ayne’l-yakîne
 temâşâ eyledüm anda kimîne
- 70 ki her biri melek-çihre semen-bü
 gören ‘âşıkda kıalmaz ğuşşa kıayğu
- 71 görüp gül yüzlerin oldum ‘arağ-rîz
 ruhı gül-gün[e]li saçları şeb-dîz
- 72 yanup yakıldığumca yakdığumca
 tebessümler iderdi niçe ğonca
- 73 ki kıorkma söyle vaşf-ı nâzenînler
 okusunlar disünler âferînler
- 74 Nüvisî tırma ebkem gel zebâna
 ki ifşâ eyle bu nazmuğ cihâna

- 75 dil ü cāndan bunı çün itdüm inşā
murādum bu diyāra ola ifşā
- 47b 76 ki el virdükçe zevk-ı ‘ışk-ı dilber
yazıldı cümle oldı şerh² ü defter
- Evşāf-ı Hübān
- 77 diyelüm vaşfin ol āl-i resülün
şerīf evlād[1] ol zevcū’l-betülün
- 78 ki destārında göstermiş ‘alāmet
şefī’ ola bize rüz-ı kıyāmet
- 79 Emīr oğlıdur ol āl-i Muḥammed
görinür çehresinde nūr-ı Aḥmed

- 80 biri hem server-i hübān-ı mevcūd
ki ol ibn-i sipāhī nām-ı Maḥmūd
- 81 maḥabbet toḥmın ekdi yir yüzine
ra’iyyet oldılar şīrīn sözine
- 82 diñüz bīmārına kılsun o tīmār
revā mı eyleye ‘uşşāk[1] bīmār

- 83 birisi ibni Tācū’d-dīn-i server
ki baş üzre yiri var hemçü efser
- 84 yüzi “ve’ş-şemsü” alnı “ve’l-kamer”dür
“bi-‘aynih ‘aynı mā-zāga’l-başar”³ dur
- 85 vefāda tıfl niçe ‘ahd-i kāmīl
vefā ‘ilmінде māhir cevre ‘āmil

² Metinde “şer” şeklidir. Anlam gereği “şerh” şeklinde yazılmıştır.

³ Necm Suresi 17. ayet

- 48a 86 biri İbn-i Boyacı kim Muḥammed
şefî‘i ola anuḡ yarın Aḫmed
- 87 içer ‘āşıklara biḡ kerre andı
eker her ‘āşıka rengiyle bendi
- 88 gidermez mi göñülden bunca pāsı
siyāha boyaruz yirde libāsı

- 89 ‘Alī Balı durur biri o mekkār
atar kirpükleri baḡduḡça oḡlar
- 90 n’ola cān u dile ḡaşd itse ol yār
odur ‘āşıklara ḡāyet cefākār
- 91 tuḡaḡı sükkeriyçün didiler em
buluram şıḡḡatı ben ḡasta emsem

- 92 biri Şabuncu-zāde ḡüsn-ile tām
ki dirler aḡa ‘Abdü’l-muḡḡalib nām
- 93 beni yaḡdı kül itdi ‘ışḡ[ı] odı
eritdi ol yürekde yaḡ mı ḡodı
- 94 şanurdum yuya ḡalbüm içre pāsı
ta‘accüb itmeḡüz giysem palāsı

- 95 biri taḡtacı ol şāḡib-vefādur
kim anuḡ ism-i resmi Muḡtafādur
- 48b 96 nieler terk idüp yolında cānı
görem diyü yiler ol şeh-niḡānı
- 97 ne ḡācet baḡ auḡ ḡālını dimek
bilür ol igneden hep iplige dek

- 98 birisi pür velī tāze cevāndur
deḡānı ḡonca bir müy-meyāndur

- 99 ol āhū-çeşm lāle-ruh u gül-fām
nihāl-i serve beşzer ol dil-ārām
- 100 āzāzilden anı şaşlasun Allāh
naşīb olsun temiz ehline ol şāh

- 101 birisi İbn-i Kātib tāze dilber
yazar ‘aşıkların hep defter eyler
- 102 kalem barmakların her kim ki gördi
du‘ā idüp elin yüzine sürdi
- 103 kara yazuluyam ben de kalem-veş
rakībe hoş mülāyim baña ser-keş

- 104 biri Rāsım şıfatlu muttaşif yār
ki dirler aña Luţfu’llāh dil-dār
- 105 ne hoş yaratmış anı şun’-ı kudret
hezārān āferīn ü hamd ü minnet
- 49a 106 leţāfetle işi luţf u keremdür
kamu ‘aşıklara ‘ālī-himemdür

- 107 birisi dahı na‘l-band oğlı Dil-bend
anuñ kārı gönül hingin ider bend
- 108 anuñ ‘ışkı başumı sersem itdi
beni mecnūn idüp ‘aqlum tağıtdı
- 109 bu yolda çokdur aña mübtelālar
kimin na‘la kimin mīha çaşarlar

- 110 birinüñ dahı Beytu’llāh ismi
kaşı mihrāb-ı kıble Ka‘be resmi
- 111 teveccühle tavāf itdükçe her ān
şafālar ider ihsān ol melek-şān

- 112 dilā Merve ḥaḳıy-çün az ‘ömre
yüzün görmekdür anuḡ ḥacc u ‘umre

- 113 Muḥammeddür ‘Abācı-zāde biri
cüvān-merd ider anuḡ ‘ıṣḳ[ı] pīri
- 114 cemāli ‘ıṣḳına meczüb u ḥayrān
‘abā-pūş u nemed-pūş sīne ‘uryān
- 115 ḳatında degmedük bir merḥabāya
anuḡ ‘ıṣḳı bizi ḳoydı ‘abāya

- 49b 116 birisi daḫı Yūsuf Balı meh-veş
ider ḥurşīde gökde ta‘n-ı ser-keş
- 117 sināndur göz göre müjgān-ı çeşmi
diḡüz az itsün ‘uşşāḳına ḥışmı
- 118 aḡa lāyık mıdur kim eyleye ḳan
ḥuşuşā ol ider her laḫza her ān

- 119 imām oḡlıdur anuḡ biri Dervīş
kim olmaz şoyınup ‘ıṣḳına dervīş
- 120 anuḡ beş vaḳtda ‘ıṣḳıyla ölenler
ola[r]dur cān u baş terkin ḳılanlar
- 121 ḥuzūrında ḳoyup baş çok ḡulāmı
göz ucıyla umar andan selāmı

- 122 Ḳaya Balı biri ol İbn-i Ḥabbāz
cefālar ider ‘uşşāḳa idüp nāz
- 123 bişürdi yüregüm ol mişl-i tennür
yaḳup cevriyle ben ḳulını ol nūr
- 124 virür bīḡāneye vaşlı şölenin
ac ölse baḡa virmez vaşlı nānın

- 125 biri Ṭabbāq-zāde şeh Süleymān
anuy emrine maḥkūm ins-ile cān
- 50a 126 derisin çıkarur ‘uṣṣākuṅ ol yār
odur ‘āşıqlara gāyet cefākār
- 127 meşin yüzler niçe yüzi qaralar
ḥuzūrında varup ma‘nā parālar
- ***
- 128 birisi ol Kaşıkçı sīb-i gābgāb
ki dirler ismin İbrāhīm anuy hep
- 129 Hāq aḡa her yiri gülşen kılupdur
ṭapusın Ka‘be-veş rüşen kılupdur
- 130 diḡüz azarlasun geldükçe aḡyār
revā şırsa putın gördükçe her bār
- ***
- 131 biri daḡı Memidür derz-şan‘at
alur diker kamu ‘uṣṣāka ḡil‘at
- 132 degül endāzesüz kesbiyle kārı
diküp yek-pāre ider tār-mārı
- 133 kimüḡ kesdi kumāşın göḡli şındı
dikilmiş göricek şoḡra ışındı
- ***
- 134 birisinüḡ daḡı Qādirdür adı
güci yiter iderdi ‘adl u dādı
- 135 tutupdur ḡüsn-i kudretle diyārı
revā şarf itseler ‘ışkına varı
- 50b 136 iḡende kılmasun cevı ü cefālar
çü dād u kudreti kılsun vefālar
- ***

- 137 birisi dahı zerger adı ‘Ömer
oturduğu yirün toprağı cevher
- 138 yanında sīm ü zer aḥker mişāli
kılur hışm āteşiyle kıl ü kālī
- 139 bulurdum ḥālīş altun gibi kıymet
eger kīmyā-nazar kılsa ol āfet

- 140 biri dildür n’ola dirlerse serrāc
ki Ca’fer Balıdur dükkānı merrāc
- 141 uyayın dirsem ol meh-rūya ger ben
‘inān-ı ‘aqlum alduram elümden
- 142 revāyiş saġāriyla⁴ kesb[ü] kārı
uyanduran olur niçe dü tārı

- 143 Ḥasan oġlı birisi Ḥüseyn şāh
kim olmışdur ḳapusı ‘ālī dergāh
- 144 şalādur ‘ışkına abdāl olana
belā tıġıyla ḳanlara boyana
- 145 ḥakīḳat ‘āşıkam meydāna geldüm
şehīd-i ‘ışkı-çün ḳurbāna geldüm

- 51a 146 Kemāl oġlı biri dahı Muḥammed
güzellikde nazīri yok ser-āmed
- 147 beşer dimez melekdür dir görenler
anuḡ-çün böyle medḡ ider erenler
- 148 İlähī meh gibi tābān cemālin
berī eyle keşāfetden kemālin

⁴ Metinde ساغر برله şeklindedir.

- 149 biri Başmağçı-zāde Muştafā'dur
işi 'āşıklara cevır ü cefādur
- 150 çiriş geçenleri gördüm aña hep
ayağ altında kaldı mişl-i kebkeb
- 151 n'olaydı ben de pā-māli olaydum
şatu bāzāra dellālı olaydum

- 152 birisi Aşçı-zāde ol kıyāmet
hemān turduğça ni'metdür tamāmet
- 153 yanar dirler anuñ-çün kamu hūbān
yeşemdür⁵ 'āşıka yok hadd ü pāyān
- 154 ider 'uşşākına dürlü oyunın
dirīg itmez raķibe vaşlı h^wönin

- 155 'Alīdür birisi anuñ kılıçger
görenler zü'l-feķārın oldı çāker
- 51b 156 dimen 'āşıkların bağrını toğrar
kişinüñ şandığı başına uğrar
- 157 niçe üftādeye itdi vefā bol
dilerem bendler ider 'āşıka ol

- 158 biri Helvācı-zāde yüzi kutlu
sözi kand-i Mışrdan dahı tatlu
- 159 ğamı 'ışkı dur[ur] küt-ı dil ü cān
yirem helvā gibi ben anı her ān
- 160 tükendi söz anuñ vaşfiyla āhir
ki ya'nī mī-horend helvādur āhir

⁵ Metinde در بسم şeklinde yazılmıştır.

münacât

- 161 İlahî her biri kim oldu mezkûr
güzellikle kamu âfâka meşhûr
- 162 hazân irgürme gülşen yüzlerine
ebed şoldurma yâ Rab eyle mesrûr
- 163 hem eyle tâ kıyâmet Ka'be-veş yâr
bularuñ Mısr-ı hüsniñ beyt-i ma'mûr
- 164 hilâl itme meh-i tâbân cemâlin
düşürme selha dâyim eyle pür-nûr
- 165 yüzi ve's-şems ü alnı mâh-tâbı
sehâb-ı zulm-ile sen kıлма mestûr
- 166 yir ü gök turduğınca kıyım eyle
çerâğ-ı şem'-i cem'in ya'nî menşûr

KAYNAKLAR

- CANIM, Rıdvan (1995); *Edirne Şâirleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferid (1970); *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Doğu Matbaası.
- KAYABAŞ, Bekir (1997); *Kaf-zade Fai'izi'nin Zübdetü'l-Eş'ar*, İnönü Üniversitesi, SBE, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1958); *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1984); *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, Ankara: TTK Yayınları.
- MEHMED SÜREYYÂ (1998); *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye*, (hızl. Osman Hülâgü ve ark.), C.IV/II, İstanbul: Sebil Yayınları.
- MENGİ, Mine (1995); *Mesîhî Dîvânı*, Ankara: TTK Yayınları .
- MÜSTAKİM-ZÂDE SÜLEYMAN SADEDDİN EFENDİ (2000); *Mecelletü'n-Nisâb Tıpkıbasım*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- PALA, İskender (1989); *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, C.II.
- PEREMECİ, Osman Nuri (1940); *Edirne Tarihi*, İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları.
- Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, 62 numarada kayıtlı *Mecmû'â-i Eş'ar*
- TUMAN, Nâil (1949); *Tuhfe-i Nâilî- Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, C.II.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler / İsimler/ Eserler / Terimler* (1990); C.7, İstanbul: Dergâh Yayınları.

İnternet Adresleri:

- CANIM, Rıdvan (2006); “Şiir Tarihimizde Edirne ve Edirne Şairleri”, (<http://www.ridvancanim.com/Eserler/Yayinlar/Bildiriler/SIIRTARIHIMIZDEEDIRN E.htm-11.10.2006>).